

BARBARA BATKO-TOKARZ

Tematyczny podział słownictwa w *Wielkim słowniku języka polskiego**

1. Wprowadzenie

W koncepcji WSJP wzięto pod uwagę możliwość zastosowania podziału na siatkę pól tematycznych, która powinna dać obraz zależności leksykalno-semantycznych współczesnej polszczyzny. Forma elektroniczna WSJP umożliwia połączenie ze sobą podziału alfabetycznego i rzeczowego, nie zmuszając autorów słownika do decydowania o nadrzędności któregoś z nich. Słownik komputerowy stwarza też możliwość wyszukiwania haseł na podstawie różnorodnych kryteriów szybkiego przechodzenia od jednego do drugiego hasła — w ten sposób unika się wszelkich ograniczeń wynikających z układu alfabetycznego. Jak podkreślają badacze, z jednej strony

[...] kolejność alfabetyczna artykułów hasłowych wydaje się zupełnie naturalna i rzeczywiście, znaczna większość słowników ma właśnie taki układ. Jednak uporządkowanie takie jest czysto mechaniczne i nie pozwala w opisie leksykograficznym wskazać podobieństw między poszczególnymi hasłami i grupami haseł (Żmigrodzki 2005: 54).

Podział tematyczny umożliwia, po pierwsze, przeprowadzanie różnorodnych badań dotyczących poszczególnych grup leksemów, stwarzając możliwość wyszukiwania grupy słownictwa odnoszącej się do określonego obszaru rzeczywistości, po drugie, poszczególne leksemy zostają zaszerogowane do odpowiedniej grupy, tym samym wskazując na swoje powiązania z innymi. Wyodrębnione pola tematyczne mogą pokazać obraz rzeczywistości pozajęzykowej w jej potocznym oglądzie, tym samym zwracając uwagę na preferowane wartości, hierarchie funkcjonujące w kulturze życia codziennego, które różnią się znacznie od naukowych hierarchizacji rzeczywistości. Podziały na pola tematyczne odchodzą bowiem w większości od kategoryzacji naukowych, chcąc odzwierciedlić zdroworozsądkowe, potoczne widzenie świata typowego użytkownika danego

---

* Praca naukowa finansowana ze środków na naukę w latach 2007–2012 jako projekt rozwojowy (R 17 004 03).

języka. Tworzenie więc sieci takich pól może się stać dodatkową informacją o sposobie postrzegania świata, ponieważ zasób danego pola wiąże się z określoną społecznością, która używa takiego, a nie innego zasobu wyrazów, w taki, a nie inny sposób pojmuje świat i nazywa pojęcia, rzeczy, czynności (Rembiszewska 2005: 37). Poza tym podział tematyczny może podkreślić polisemię definiowanych leksemów, których poszczególne znaczenia mogą zostać zaliczone do odrębnych pól tematycznych.

Zastosowanie podziału na pola tematyczne wymaga jednak rozważenia wielu szczegółowych zagadnień. Poniżej przedstawione zostaną najważniejsze problemy związane z jego wprowadzaniem. Odwołam się do różnych tematycznych podziałów słownictwa, nie koncentrując się jednak na opisie poszczególnych pozycji naukowych. Najważniejsze podziały słownictwa na pola tematyczne, zarówno polskie, jak i obce, zostały bowiem przedstawione przez językoznawców (Miodunka 1989: 111–167, Cygal-Krupa 1990: 11–43, Markowski 1990: 79–84, Rembiszewska 2005).

2. Podział na pola tematyczne w słownikach

Coraz częściej podział na pola tematyczne jest wykorzystywany w słownikach. W słownikach języka polskiego, co jest szczególnie interesujące w kontekście tematycznego zróżnicowania słownictwa w WSJP, występuje on jednak w sposób ograniczony, obejmując tylko słownictwo nacechowane. Takiemu podziałowi służą dominujące w słownikach języka polskiego kwalifikatory terminologiczne, zwane też profesjonalno-naukowymi, specjalistycznymi lub zawodowymi (Engelking, Markowski, Weiss 1989, Kuryło 1993). Jest to typ kwalifikatorów genetycznie encyklopedycznych, denotacyjnych. Odnoszą one słownictwo do określonej dziedziny naukowej i zawodowej, wskazując na fachowość lub specjalistyczny charakter danego leksemu. W słownikach współczesnego języka polskiego występuje około 90 takich kwalifikatorów (*Nauka o języku dla polonistów* 2002: 370–371). Można jednak dostrzec znaczne różnice w ich zastosowaniu, co opisane zostanie poniżej.

Zupełnie inaczej podział tematyczny funkcjonuje w SPP. Autorzy koncepcję pól leksykalno-semantycznych wykorzystali do dokonania nadrzędnej klasyfikacji haseł, rezygnując tym samym z typowego dla większości słowników układu alfabetycznego¹. Hasła słownika uporządkowane zostały bowiem w układzie rzeczowym, według siatki słowno-znaniowej, oddającej system znaczeń i wartości charakterystycznych dla stylu potocznego. Autorom chodziło o to, by SPP nie był tylko zbiorem słów i definicji, lecz by stał się wprowadzeniem w zagadnienia kultury życia codziennego. Charakter słownictwa determinuje w znacznym stopniu powyższy podział, który odzwierciedla potoczny sposób oglądu rzeczywistości, niemniej jednak sama próba wykorzystania klasyfikacji tematycznej jako nadrzędnej w słowniku warta jest zauważenia².

¹ Nie jest to jedyny przykład takiego współczesnego słownika w leksykografii polskiej, podobny charakter ma także SGS.

² Uwagi na temat zastosowanego w SPP układu rzeczowego (Zaśko-Zielińska, Borkowski 1996: 38–40).

Przedstawione powyżej propozycje są niewystarczające, by być podstawą dla tematycznego podziału słownictwa w WSJP, ponieważ dotyczą one konkretnej grupy wyrazów, nie pretendując do opracowania całości bogactwa leksykalnego języka polskiego. Dlatego należy skorzystać także z innych podziałów, które dotyczą słownictwa nienacechowanego³ lub tworzone są w celach dydaktycznych, co kieruje nas w stronę pozycji glottodydaktycznych. Podział rzeczowy jest bowiem stosowany w dwujęzycznych słownikach tematycznych (np. Gajos, Gourgaud 1994; Hatała, Bielicka 1996, Jastrzębska-Okoń 1999; Wilson 2000, 2003), które grupują wyrazy ze względu na ich przynależność do danej grupy tematycznej. Celem tego typu słowników nie jest objęcie swoim zakresem wszystkich leksemów, lecz dostarczenie osobie uczącej się języka obcego odpowiedniego słownictwa na dany temat, dlatego zastosowanie podziału tematycznego ma względy praktyczne. Często jest to podział arbitralny, bo związany z określonymi potrzebami dydaktycznymi, dopasowany do odpowiedniego poziomu znajomości języka obcego (Rembiszewska 2005: 48). Podziały tematyczne możemy odnaleźć także w podręcznikach przeznaczonych do nauki języka dla obcokrajowców (np. Chłopicka, Fornelski 1991; Miodunka 2002; Szelc-Mays 2004). Skorzystanie z doświadczeń uczących danego języka jako obcego stawało się już podstawą opracowywania pól tematycznych o charakterze ogólnym, np. W.W. Morkowkin stworzył słownik wyrazów języka rosyjskiego pogrupowanych tematycznie na podstawie analizy programów i rozstrzygnięć zawartych w podręcznikach do nauki języka rosyjskiego dla cudzoziemców (Markowski 1990: 82–83).

Nowością jest natomiast pojawienie się słownika tematycznego tylko z materiałem polskim. Leksyka zaprezentowana w STJP została podzielona na kręgi znaczeniowe dotyczące człowieka. Dzięki takiemu zgrupowaniu wyrazów słownik stanowi pomoc dydaktyczną dla osób, które mają stworzyć tekst na określony temat — uczniów, studentów, obcokrajowców. Choć w centrach tematycznych możemy odnaleźć zarówno słownictwo ogólne, jak i specjalistyczne, a także przysłowia i frazeologizmy, dobór poszczególnych grup tematycznych, zwłaszcza tych najmniejszych, jest arbitralny, bo odpowiadający potrzebom osób piszących i mówiących na określone tematy. Dlatego odnaleźć możemy w słowniku niespotykane w innych podziałach grupy tematyczne, jak: *sen, kołnierzyki, zupy mleczne, bezrobocie, prozodia, morfologia, pamięć o wojnie, ślady biblijne w języku, rodzaje kryształków śniegu* lub *frazeologizmy związane z mięczakami*.

Interesującą i nowatorską w stosunku do przedstawionych powyżej opracowań propozycją jest zastosowanie podziału tematycznego w LDOCE, który jest przeznaczony dla osób uczących się języka angielskiego i dostępny w wersji elektronicznej. To jeden z niewielu przykładów wykorzystania podziału tematycznego w słowniku obejmującym tak szeroką grupę słownictwa, dlatego może być on, przynajmniej jeśli chodzi o rozwią-

³ Jak wskazują badacze (Rembiszewska 2005: 45), w polskiej leksykografii ogólnej nie podejmowano wielu prób systematycznego uporządkowania słownictwa. Do najbardziej znaczących należą Markowski 1990 i Cygal-Krupa 1990. Dobrym punktem odniesienia są także opisane przez polskich językoznawców propozycje zagranicznych badaczy.

zania techniczne, źródłem inspiracji. Użytkownik tego słownika ma bowiem możliwość wyszukiwania tematycznego *subject search*. Każde słowo ma poza tym w strukturze hasła możliwość sprawdzenia, do jakiej kategorii zostało ono zakwalifikowane, informacja taka znajduje się w zakładce *word set*, w której ukazują się *select a category*. Podział tematyczny zastosowany w tym słowniku może budzić wiele kontrowersji, ale sama propozycja warta jest uwagi.

Wszystkie zaprezentowane powyżej pozycje stały się punktem odniesienia i inspiracją do stworzenia wstępnej wersji tematycznego podziału słownictwa w WSJP. Przedstawiając tę propozycję, warto skoncentrować się natomiast na kilku problemowych zagadnieniach i spróbować odpowiedzieć na kilka podstawowych pytań.

3. Propozycja tematycznego podziału słownictwa w WSJP — ustalenia teoretyczne

3.1. Grupa słownictwa, którą należy objąć podziałem tematycznym (słownictwo tematyczne i atematyczne)

Zasadnicze pytanie dotyczy tego, czy wszystkie jednostki uznane zostaną za nacechowane tematycznie. Niektóre opisy dokonują podziału na pola tematyczne, uwzględniając wszystkie jednostki, inne natomiast przyjmują, że istnieje grupa słownictwa atematycznego. Wyrazicielem pierwszego stanowiska jest A. Markowski, który stwierdza, że „wszystkie wyrazy współnoodmianowe można scharakteryzować ze względu na przynależność do określonych pól językowych” (Markowski 1990: 79). Inni badacze uznają natomiast, że istnieje grupa słownictwa atematycznego. Według Z. Cygal-Krupy słownictwo tematyczne — to słownictwo konkretne, są to nazwy rzeczy związane z określonym tematem, statystycznie rzadsze od słownictwa częstego, z którym autorka utożsamia występujące często w teście zaimki, przymyki, spójniki, większość przymiotników, część czasowników i rzeczowników posiadających znaczenie ogólne (Cygal-Krupa 1990: 28–29). Podobne stanowisko przyjął W. Miodunka (Miodunka 1976). Autorzy ci przyjmują za R. Micheą pojęcie słownictwa tematycznego, odróżniając je od słów atematycznych. Słowa atematyczne według niego charakteryzują się niemal regularnym występowaniem we wszelkiego rodzaju tekstach o wystarczającej długości — niezależnie od ich treści — tematu. Służą one raczej

[...] do mówienia na temat rzeczy niż do wyrażania rzeczy samych, są to terminy mniej lub więcej wspólne dla wszystkich mówiących we wszystkich sytuacjach. Przeciwwstawiające się im słowa są mniej lub bardziej związane z jakimś tematem lub rodzajem tematów, a ich użycie implikuje wprowadzenie do tekstu rzeczy, faktów lub idei w określonym przypadku (Cygal-Krupa 1990: 28).

Z jednej strony słuszne wydaje się stanowisko, by jak największa ilość materiału językowego została objęta w WSJP podziałem tematycznym. Z drugiej jednak strony dążenie do uwzględnienia wszystkich jednostek może prowadzić do sztuczności zastosowanego schematu i nadmiernego jego skomplikowania — tym samym stanie się on niefunkcjonalny dla użytkowników. Dlatego autorzy słownika przyjęli, że nie

będą obejmować podziałem tematycznym wszystkich jednostek. Wstępna propozycja uwzględnia większość rzeczowników, czasowników, przymiotników, przysłówków i nawet liczebników. Jeżeli dany leksem będzie mógł być zakwalifikowany do większości grup tematycznych, lecz do żadnej z nich jako pierwszoplanowy, to nie należy go umieszczać w podziale, ani tworzyć specjalnych kategorii obejmujących tego typu leksemy, np. nazwy ogólne. Dotyczy to na przykład tak ogólnych czasowników jak: *stać się, postępować, działać, odbyć się*.

Wydaje się, że jest to propozycja kompromisowa, łącząca w sobie postulaty opisanych powyżej stanowisk badawczych. Przyjmujemy bowiem z jednej strony istnienie słownictwa atematycznego, które nie zostanie objęte podziałem na określone pola leksykalno-semantyczne, z drugiej jednak strony słownictwo tematyczne będzie rozumiane szerzej niż np. u Z. Cygał-Krupy, która swoim podziałem objęła tylko nazwy konkretne. Założenie takie spowodowało, że wyodrębniając 23 kręgi tematyczne, pominęła grupy dotyczące człowieka jako istoty psychicznej, czyli nie wyodrębniła takich centrów tematycznych, jak *uczucia, cechy charakteru, intelekt* (Markowski 1990: 84), skoncentrowała się tylko na określeniach konkretnych, co zdecydowanie organicza ilość słownictwa poddanego podziałowi tematycznemu, a takie podejście nie jest funkcjonalne dla tematycznej klasyfikacji słownictwa w WSJP.

Trzeba stworzyć taki podział, który by objął jak największą grupę słownictwa i który nie odnosiłby się tylko do znaczeń peryferyjnych danego leksemu. Nie może dojść bowiem do sytuacji, z jaką mamy do czynienia w LDOCE. W słowniku tym większość haseł została przyporządkowana do danej kategorii, choć autorzy przyjęli także istnienie leksemów atematycznych. Niejednokrotnie zdarza się jednak, że przy zaszeregowaniu do danego pola tematycznego pominięto typowe znaczenie danego leksemu, bo nie została stworzona dla niego odpowiednia kategoria, a pozostałe znaczenia dopasowano do istniejących kategorii, co spowodowało, że tylko znaczenia okazjonalne, środowiskowe zostały zakwalifikowane do pól tematycznych. Stało się tak dlatego, ponieważ w zastosowanym podziale dla wielu grup leksemów, zwłaszcza abstrakcyjnych, nie ma odpowiedniej kategorii (np. dla uczuć, relacji międzyludzkich itp). Autorzy, przyporządkowując dane hasło do określonej grupy, nie zaznaczyli jednak, o które jego znaczenie chodzi, co nie służy przejrzystości opisu. Potwierdzają to poniższe przykłady:

- hasło **love** w znaczeniu rzeczownikowym (miłość) przyporządkowane zostało tylko do kategorii *mail* (poczta) i *tennis* (tenis), ponieważ w definicji tego leksemu podano spotykaną często w zakończeniach listów formułę z tym rzeczownikiem: *lots of love, all my love*, rzeczownik *love* jest także środowiskowym określeniem braku punktów przy grze na korcie;
- hasło **friend** (przyjaciel) zaklasyfikowane zostało tylko do tematycznej grupy *Christianity* (chrześcijaństwo), bo jest to także charakterystyczne dla przedstawicieli niektórych kościołów określenie współwyznawców;
- artykuły hasłowe takie jak **hate** (nienawidzić), **believe** (wierzyć), **freedom** (wolność) nie zostały zaszeregowane do żadnej kategorii, podobnie hasło **politician** (polityk), mimo iż w podziale tematycznym istnieje kategoria *Politics* (polityka).

Powyższe przykłady pokazują, iż tworząc podział na pola tematyczne dla słownika o charakterze ogólnym, nie można uwzględniać w nim tylko wyrazów konkretnych, lecz należy objąć nim jak największą grupę leksemów. Dlatego podział tematyczny słownictwa w WSJP obejmie także poza tak zwanym słownictwem konkretnym większość przymiotników, czasowników a także rzeczowników niekonkretnych i abstrakcyjnych.

3.2. Wzajemny stosunek pomiędzy kwalifikatorami profesjonalno-naukowymi a podziałem tematycznym wprowadzanym do WSJP

Kolejne pytanie dotyczy tego, czy w tematycznym opisie słownictwa respektować podział na leksemy nacechowane i nienacechowane, te pierwsze oznaczając kwalifikatorami profesjonalno-naukowymi. Jeżeli tak, to w jakim zakresie i jaką ilość kwalifikatorów przyjąć?

Podziałem na pola tematyczne należy objąć zarówno słownictwo nienacechowane, jak i nacechowane, posiadające rozmaite kwalifikatory. Klasyfikacje te będą się krzyżować, ale w żadnym razie się nie wykluczają. Decyzja o stosowaniu kwalifikatorów specjalistycznych niezależnie od podziału tematycznego wydaje się również uzasadniona, ponieważ tego typu kwalifikatory wskazują na użycie danego terminu w terminologii jakiegoś zawodu lub podkreślają jego naukowy charakter. Natomiast stworzony podział tematyczny musi mieć charakter bardziej ogólny i nie dublować siatki kwalifikatorów specjalistycznych. Pozostaje tylko odpowiedzieć na pytanie, w jakim zakresie stosować należy kwalifikatory profesjonalno-naukowe, możemy bowiem dostrzec znaczne różnice w ich występowaniu w słownikach języka polskiego. Na przykład koncepcja SWJPDun zakłada, że kwalifikatory powinny informować o przynależności danego wyrazu do słownictwa specjalistycznego (np. *med.*, *praw.*, *sport.*, *wojsk.*). Nie opatrzone natomiast kwalifikatorami terminów i znaczeń specjalistycznych, jeśli są one rozpowszechnione, znane przeciętnemu użytkownikowi języka, niespecjaliście. Kwalifikator mają np. hasła **fedrunek** *górn.* czy **tłocznia** *techn.* Ale nie mają go hasła: **jod**, **kofeina**, **koja**. Z kolei w USJP hasła te oznaczone zostały kwalifikatorami (*chem.*, *biochem.*, *mors.*). Autorzy USJP oznaczają bowiem kwalifikatorami profesjonalno-naukowymi terminy i znaczenia specjalistyczne, nawet jeśli są one powszechnie znane; jest to nowością i może wzbudzać kontrowersje. W USJP tego typu kwalifikatory pojawiają się także przy leksemach zaliczanych do słownictwa wspólnego różnym odmianom, a przypisane są poszczególnym połączeniom, które traktowane są przez autorów jako należące do specjalistycznych, nacechowanych (np. *jajko na miękko* jako *kulin.*, *most zwodzony* jako *bud.*, *malować z natury* jako *szt.*).

Częstotliwość stosowania kwalifikatorów profesjonalno-naukowych w USJP jest zbyt duża, należałoby zrezygnować z tych kwalifikatorów, które odnoszą się do powszechnie znanych realiów życia codziennego i gdy definiowany termin już w sam w sobie wskazuje na dziedzinę, do której się odnosi, np. *gra komputerowa*. Stanowisko takie jest zgodne z postulatami dotyczącymi kwalifikatorów w WSJP (Kurkiewicz 2007: 38). Stosowanie przy tego typu słownictwie kwalifikatorów specjalistycznych prowa-

dziłoby do niepotrzebnej scyntyzacji. Trzeba również ograniczyć zakres stosowania niektórych tego typu kwalifikatorów, np. *kulin.*, który jest zdecydowanie nadużywany w USJP, wiele oznaczanych tym kwalifikatorem leksemów można natomiast zakwalifikować do określonego pola tematycznego. Tematyczny podział słownictwa umożliwi bowiem wypełnienie tej luki, nie wprowadzając niepotrzebnego zaciemnienia istoty zagadnienia poprzez stosowanie zbędnych kwalifikatorów dla jednostek funkcjonujących w potocznej i powszechnej świadomości użytkowników języka.

3.3. Stopień szczegółowości opisu

Kolejne zagadnienie dotyczy stopnia szczegółowości tematycznego podziału słownictwa w WSJP. Powstaje bowiem pytanie, czy obejmować nim tylko znaczenie główne danego leksemu, czy też i inne wyodrębnione w definicji znaczenia, w tym także poszczególne idiomy, frazemy, skrzydlate słowa, przysłowia. Wydaje się, że podziałem należy objąć wszystkie elementy, które zostały zdefiniowane, chyba że uznamy je za atematyczne.

Wielu badaczy tworzących tematyczne podziały słownictwa wychodzi z założenia, że elementy językowe wchodzące w skład pól leksykalno-semantycznych lub centrów tematycznych nie dadzą się uporządkować w sposób całkowicie rozdzielnym, dlatego są one często składnikiem dwóch lub większej liczby pól (Cygalska-Krupa 1990, Markowski 1990: 87, LDOCE). Wyznaczenie granicy pól jest bardzo trudne, dlatego czasem słowa umieszczone są w kilku polach w tych samych znaczeniach. Nie ma tego w SPP i to według badaczy powoduje sztuczność zastosowanego tam podziału, ponieważ pewne wyrazy uwzględniono w jednym polu, a pominięto w drugim, częściowo się niego nakładającym (Zaśko-Zielińska, Borkowski 1996: 40). Autorzy WSJP przyjmują, że jeden leksem może się znaleźć w kilku polach tematycznych, a przyporządkowane do danej grupy tematycznej będą poszczególne znaczenia danej jednostki leksykalnej, a nie cała jednostka, co powinno być ułatwieniem dla użytkowników słownika. W strukturze hasła przy poszczególnych znaczeniach danego leksemu znajdzie się pole, w którym zostanie umieszczona informacja dotycząca zaklasyfikowania danego znaczenia do danej grupy tematycznej, większość słów objętych podziałem tematycznym zostanie zakwalifikowana do kilku kategorii.

Nie należy natomiast obejmować podziałem tematycznym kolokacji, czyli takich połączeń wyrazowych, których elementy funkcjonują w danym znaczeniu także i poza analizowanym połączeniem (Węgrzynek 2007: 89), a które mają za zadanie ilustrować użycie opisywanej jednostki w tekstach. Okazuje się jednak, że kolokacje bardzo często precyzują znaczenie danego wyrazu, uściślają ogólną definicję, powodując, że w zależności od kolokacji może on być przypisany do innej grupy tematycznej. Pokazują to proponowane definicje w WSJP, np. definicja hasła słownikowego **stół**. Połączenia takie jak: *stół kuchenny, ogrodowy, przydialny, negocjacyjny, bilardowy, pingpongowy, wigilijny, wielkanocny, montażowy, operacyjny, do masażu* (Przybylska 2007: 76–77) zostały wstępnie zakwalifikowane do kolokacji, co oznacza, że nie będą brane pod uwagę w podziale tematycznym, ponieważ autorzy słownika stwierdzili, że nie wnoszą one żadnego nowego znaczenia, stanowiąc tylko sumę znaczeń

dwóch konstytuujących je leksemów. Z tego także wynika, iż użytkownik języka jest w stanie samodzielnie dokonać takiego zaszeregowania, zwłaszcza że pojawiające się w kolokacjach określenia hasła słownikowego **stół** będą zaliczone do odpowiednich grup tematycznych. Jeżeli jednak przy okazji opisu tego leksemu zdefiniowane zostaną poszczególne jednostki (to samo będzie dotyczyć jednostek leksykalnych nieciągłych, frazemów, skrzydlatych słów lub przysłów, uznanych za jednostki tematyczne), jak np. *okrągły stół, stół szwedzki, stół pański, uderzyć, rąbnąć pięścią w stół*, będą one uwzględnione w podziale tematycznym i zakwalifikowane do odpowiedniego pola tematycznego.

Hasło słownikowe **stół** zostanie więc przyporządkowane na podstawie definicji do grup tematycznych związanych z meblami, pożywieniem i pracą (por. Przybylska 2007: 76–77), podczas gdy wzięcie pod uwagę kolokacji spowodowałoby zaklasyfikowanie go do słownictwa związanego np. ze sportem, leczeniem czy zwyczajami, co mogłoby wydawać się słuszne z punktu widzenia użytkownika języka. Branie pod uwagę kolokacji w podziale tematycznym byłoby jednak niewygodne przy opracowywaniu tak dużego materiału, poza tym autorzy musieliby dokonywać subiektywnych i niejednokrotnie arbitralnych decyzji, która z kolokacji powinna być objęta podziałem tematycznym, co nie sprzyjałoby przejrzystości opisu.

Wielu autorów podziałów tematycznych, klasyfikując dany wyraz do odpowiedniej grupy, kieruje się wiedzą o świecie i typowymi skojarzeniami przeciętnego użytkownika języka, co często nie znajduje uzasadnienia ani w definicji słownikowej (por. definicje z USJP), np. *nóż* w podziale A. Markowskiego zaliczony został do *sztućców* (Markowski 1990: 106), ani nawet w kolokacjach, np. *pieczętkę* zaliczono do grupy *urząd* (Markowski 1990: 149). W tematycznym podziale słownictwa w WSJP nie będzie można natomiast kwalifikować jednostek do odpowiednich grup tematycznych tylko na podstawie konotacji, jeśli dane znaczenie nie zostało zapisane przynajmniej częściowo w definicji.

Autorzy WSJP przyjęli, że będą kwalifikować do odpowiednich pól tematycznych tylko zdefiniowane jednostki leksykalne, odwołując się zwłaszcza do definicji słownikowych i koncentrując na znaczeniach prototypowych, typowych, bez uściślenia ich za pomocą kolokacji. Przyjęli także, że nie będą się kierować tylko wiedzą o świecie, choć oczywiście nie zawsze będzie to zagadnienie łatwe i jednoznaczne do rozstrzygnięcia. Wiele zależy również od jakości definicji i wzajemnej spójności między nimi. Niekonsekwencja w definiowaniu może bowiem spowodować problemy z zaklasyfikowaniem jednostki do danego pola tematycznego. Widać to na przykładzie definicji zwierząt należących do ssaków w USJP, w niektórych hasłach słownikowych umieszczono informację o przynależności zwierzęcia do grupy ssaków (**żubr, słoń, lew, borsuk, tygrys**), w innych hasłach użyto tylko określenia ‘zwierzę’, bez odwołania do klasyfikacji naukowej (**żyrafa, małpa, lis, koń, pies**), **pantera** to według definicji ‘bardzo silny, zwiny drapieżnik’, **lew** i **tygrys** natomiast to ‘drapieżny ssak’. Takie niekonsekwencje w definiowaniu wyrazów należących do określonych grup tematycznych mogą spowodować, że stworzony odgórnie i częściowo nawet zweryfikowany praktycznie podział może się okazać niefunkcjonalny dla określonych grup wyrazów.

3.4. Stopień skomplikowania podziału na pola tematyczne

W propozycjach klasyfikacji tematycznej nie ma jednoznaczności, w niektórych z nich dokonano podziału na grupy, które zestawione są obok siebie bez żadnej hierarchizacji (Cygalski-Krupa 1990; Chłopicka, Fornelski 1991; Wilson 2000, 2003), natomiast w większości tego typu podziałów zastosowano układ hierarchiczny (Markowski 1990; LDOCE; SPP; Gajos, Gourgaud 1994; Hatała, Bielicka 1996; Jastrzębska-Okoń 1999). Zhierarchizowanie pozwala znacznie uściślić granice pól i precyzyjniej pokazać wzajemne relacje semantyczne między nimi, dlatego jest to lepsze rozwiązanie. Pojawia się jednak pytanie dotyczące stopnia skomplikowania podziału tematycznego. W LDOCE i SPP jest on trzystopniowy, natomiast w propozycji A. Markowskiego sześciostopniowy (Markowski 1990).

Projekt tematycznego opisu słownictwa w WSJP nie będzie obejmował wszystkich jednostek leksykalnych, a objęte nim leksemy zostaną zdefiniowane, co powoduje, że niepotrzebny jest tak dokładny podział, jak np. zaprezentowany przez A. Markowskiego. Dlatego w WSJP przyjęto trzystopniową klasyfikację na *sferę*, *pola* i *podpola*. Pojawia się jednak pytanie, czy dany leksem ma zawsze przynależać do najmniejszej grupy, co jednocześnie oznaczać będzie jego przynależność do dwóch większych. Wiele z zaprezentowanych propozycji podziałów tematycznych kierowało się takim założeniem, które wydaje się słuszne dla podziałów określonej grupy słownictwa. Dla podziałów obejmujących dużą grupę słownictwa założenie takie jest jednak niefunkcjonalne. W LDOCE np. słowo przynależy zazwyczaj do najmniejszej grupy tematycznej, ale zdarza się także, że zostało zaklasyfikowane do największej lub do średniej kategorii. W WSJP wykorzystana zostanie ta propozycja, ponieważ tym samym unika się rozbudowywania schematu tak, by w najmniejszej grupie znalazły się wszystkie zakwalifikowane słowa przez tworzenie dla nich specjalnych kategorii. Dlatego nieliczne leksemy takie jak *państwo*, *ciało* znajdują się w największych polach, czyli sferach, natomiast inne mogą zostać zakwalifikowane do środkowej grupy pól. W strukturze hasła powinna się pojawić tylko jedna, właściwa grupa, do której dane znaczenie leksemu zostało przyporządkowane.

3.5. Zasady zastosowane w przygotowaniu podziału tematycznego

A. Markowski deklaruje, iż jego schemat nie jest skonstruowany od góry, przez aprioryczny podział rzeczywistości psychicznej i językowej, ponieważ powstał w wyniku syntetycznego potraktowania ponad 6000 tysięcy jednostek leksykalnych, które łączono w większe grupy, powiązane semantycznie. Dla tych powstałych „oddolnie” pól szukano następnie odpowiedników w sferach pojęciowych (Markowski 1990: 84). Podobny sposób opracowania podziału rzeczowego wykorzystano w SPP, ponieważ układ pojęciowy zastosowany w słowniku powstał, jak deklarują autorzy, po przebadaniu tysiąca losowo wybranych wypisów. Dzięki temu uzyskali oni obraz kategorii znaczeniowych polszczyzny potocznej nie taki, „jak nam się wydaje”, lecz taki, jaki rzeczywiście istnieje (SPP: 9). Ma to wpływ na wyodrębnienie pól, które trudno byłoby wyróżnić apriorycz-

nie (np. *Zachowania i sytuacje niecodzienne, nieoczekiwane, powodujące nieporządek, zamieszanie*) (Zaśko-Zielińska, Borkowski 1996: 39).

Spełnienie tego założenia jest niemożliwe w WSJP, ponieważ w przeciwieństwie do innych podziałów, m.in. A. Markowskiego, nie mamy zamkniętej listy słownictwa, które poddane zostanie klasyfikacji, dlatego propozycja tematycznego opisu słownictwa jest konstrukcją teoretyczną i musi być tworzona odgórnie. Skonstruowany teoretycznie podział może się jednak okazać częściowo niefunkcjonalny, dlatego wstępna wersja została poddana próbie praktycznej i sprawdzona na dwustu losowo wybranych jednostkach leksykalnych zdefiniowanych w USJP (co daje kilkaset zaklasyfikowanych w podziale tematycznym znaczeń). Pozwoliło to przynajmniej w pewnym stopniu zweryfikować praktyczną użyteczność schematu teoretycznego — wprowadzić wymuszone przez materiał językowy modyfikacje, choć zapewne nie rozwiązało wszystkich wątpliwości.

Ostatnie pytanie dotyczy natomiast tego, jaką podstawę opisu rzeczywistości utrwalonej w języku należy przyjąć. Większość przywoływanych powyżej tematycznych opisów słownictwa celowo odchodzi od naukowych hierarchizacji rzeczywistości, rezygnując tym samym z nomenklatury naukowej. Punktem wyjścia jest bowiem przeświadczenie, że człowiek odbiera rzeczywistość zewnętrzną i wewnętrzną przez pryzmat własnego ja. Dlatego omówione podziały skoncentrowane są przeważnie wokół człowieka jako istoty biologicznej (fizycznej, żywej), psychicznej (myślącej), społecznej, uwzględniając także otaczający go świat (wszechświat, otoczenie fizyczne) i kategorie ogólne (Markowski 1990, STJP, podział W. Morkowkina [za: Markowski 1990: 83]; podział R. Halliga i W. Wartburga [za: Miodunka 1989: 159–160]. Inne (np. Markowski 1990, SPP) opisują człowieka wobec innych ludzi, sytuacji, wartości, rzeczy, a nawet Boga.

Konstruując ogólny schemat podziału tematycznego w WSJP, wyszliśmy z założenia, że ma on odzwierciedlać naiwnosemantyczny stosunek do rzeczywistości językowej tzw. przeciętnego użytkownika języka, dlatego zaproponowane nadrzędne kategorie są w większości analogiczne do przedstawionych powyżej. Punktem wyjścia była bowiem intuicja badacza weryfikowana odwołaniem się do innych propozycji, opierających się na podobnych założeniach. W zaprezentowanym poniżej podziale zrezygnowano więc z terminologii naukowej, starano się natomiast stworzyć takie kategorie, by zmieściło się w nich słownictwo fachowe. Skoro przyjęliśmy siatkę kwalifikatorów specjalistycznych, nie ma potrzeby uwzględniać w podziale dziedzin naukowych, takich jak: biologia, chemia, geografia. Lepiej zrezygnować z klasyfikacji naukowej, a stworzyć ogólne kategorie, np. człowiek jako istota fizyczna, przyroda, w ramach których będą się pojawiać także terminy specjalistyczne z odpowiednimi kwalifikatorami (*biol.*, *geogr.*). Dzięki takiemu podejściu podział staje się bardziej naturalny. Inaczej mogłoby bowiem dojść takich sytuacji, jak w LDOCE, w którym zastosowana została w większości terminologia naukowa:

- hasło słownikowe **winter** (zima) zostało zaszeregowane do *Chronology* (chronologia), która to podkategoria znajduje się w kategorii *Measurement* (pomiar) i w nadrzędnej sferze tematycznej *Technology* (technologia).

4. Propozycja tematycznego podziału słownictwa w WSJP — ustalenia praktyczne

Zaproponowany poniżej podział jest propozycją wstępną, w nikłym zaledwie stopniu zweryfikowaną przez materiał językowy, dlatego zapewne w trakcie opracowywania słownictwa poddany on zostanie znaczącym modyfikacjom, które zależą będą zwłaszcza od charakteru definicji poszczególnych grup tematycznych leksemów. Poza tym, jak twierdzi R. Tokarski,

[...] przy lekturze wszystkich prac z tego zakresu nie można jednak uniknąć wrażenia, że podziały te, aczkolwiek wykorzystujące empirycznie dany materiał językowy, nie są wolne od dużej dozy subiektywizmu badawczego, nazbyt uzależniają się od klasyfikacyjnej inwencji interpretatora. Jednostki leksykalne poprzez swoją wieloznaczność, nieostrość znaczeniową, wielość możliwych skojarzeń semantycznych bardzo utrudniają zbudowanie klarownego i logicznie zwartego systemu przechodzenia od struktur hierarchicznie najważniejszych do coraz to szczegółowszych (Tokarski 2001: 362).

Opinia ta może zostać odniesiona również do poniższego podziału.

I. CZŁOWIEK JAKO ISTOTA FIZYCZNA

1. Budowa i funkcjonowanie ciała ludzkiego

- 1.1. części ciała
- 1.2. czynności i stany fizjologiczne
- 1.3. seksualność
- 1.4. zmysły

2. Etapy życia

- 2.1. narodziny i dzieciństwo
- 2.2. dorastanie i dojrzałość
- 2.3. starzenie się
- 2.4. śmierć

3. Pielęgnacja ciała

- 3.1. czynności związane z pielęgnacją ciała
- 3.2. przedmioty związane z pielęgnacją ciała
- 3.3. osoby związane z pielęgnacją ciała
- 3.4. miejsca związane z pielęgnacją ciała

4. Choroby i ich leczenie

- 4.1. rodzaje chorób
- 4.2. przyczyny, objawy i skutki chorób
- 4.3. uzależnienia
- 4.4. leki i sposoby leczenia
- 4.5. osoby związane z leczeniem
- 4.6. miejsca związane z leczeniem

5. Określenia fizyczności człowieka

- 5.1. określenia wyglądu
- 5.2. określenia płci
- 5.3. określenia sprawności fizycznej

II. CZŁOWIEK JAKO ISTOTA PSYCHICZNA**6. Stany psychiczne człowieka**

- 6.1. emocje i uczucia
- 6.2. zachowania emocjonalne

7. Usposobienie człowieka

- 7.1. cechy charakteru, temperamentu, zdolności i umiejętności
- 7.2. określenia człowieka ze względu na jego usposobienie

8. Ocena i wartościowanie

- 8.1. wartości
- 8.2. postawy wobec świata i życia
- 8.3. słownictwo oceniające

9. Działalność intelektualna człowieka

- 9.1. nazwy działań intelektualnych człowieka
- 9.2. wytwory działań intelektualnych człowieka
- 9.3. określenia człowieka ze względu na jego działalność intelektualną
- 9.4. dziedziny nauki
- 9.5. filozofia

10. Działalność artystyczna człowieka

- 10.1. literatura
- 10.2. sztuki plastyczne
- 10.3. muzyka
- 10.4. teatr
- 10.5. film
- 10.6. fotografia
- 10.7. prądy i kierunki artystyczne

11. Relacje międzyludzkie

- 11.1. określenia relacji międzyludzkich
- 11.2. określenia osób wchodzących w relacje międzyludzkie

III. CODZIENNE ŻYCIE CZŁOWIEKA**12. Rodzina**

- 12.1. członkowie rodziny
- 12.2. relacje rodzinne

13. Najbliższe środowisko życia człowieka

- 13.1. dom/inne miejsca zamieszkania i ich otoczenie
- 13.2. czynności związane z codziennym życiem w domu
- 13.3. meble

13.4. przedmioty codziennego użytku

13.5. miasto

13.6. wieś

14. Ubranie

14.1. rodzaje ubrań

14.2. ozdoby i dodatki

14.3. cechy i wzory ubrań

14.4. czynności, przedmioty i osoby związane z robieniem i noszeniem ubrań

15. Jedzenie i jego przygotowanie

15.1. rodzaje pokarmu/potraw i ich cechy

15.2. miejsca, osoby, przedmioty związane z jedzeniem

15.3. czynności związane z przyrządzaniem jedzenia

15.4. czynności związane z jedzeniem

15.5. używki

15.6. smaki

16. Czas wolny

16.1. turystyka

16.2. urlop i wypoczynek

16.3. hobby i zainteresowania

16.4. rozrywka

16.5. gry i zabawy

17. Sport

17.1. dyscypliny sportu

17.2. przedmioty związane ze sportem

17.3. czynności związane ze sportem

17.4. osoby związane ze sportem

17.5. miejsca związane ze sportem

18. Praca

18.1. rodzaje pracy

18.2. miejsca pracy

18.3. materiały pracy

18.4. wynagrodzenie za pracę

18.5. zawody

18.6. stosunki w pracy

IV. CZŁOWIEK W SPOŁECZEŃSTWIE

19. Funkcjonowanie państwa

19.1. władza państwowa

19.2. stosunki międzynarodowe

19.3. urzędy i organizacje państwowe

19.4. polityka

19.5. doktryny i poglądy polityczne

-
- 20. Przynależność i podział terytorialny**
    - 20.1. narodowość
    - 20.2. państwa, miasta, obszary geograficzne
    - 20.3. nazwy mieszkańców
  - 21. Wojsko**
    - 21.1. rodzaje armii
    - 21.2. rodzaje broni
    - 21.3. czynności i przedmioty związane z wojskiem
    - 21.4. osoby związane z wojskiem
  - 22. Prawo i łamanie prawa**
    - 22.1. regulacje prawne
    - 22.2. policja
    - 22.3. sąd
    - 22.4. przestępstwa
    - 22.5. więzienie i kara
  - 23. Zasady współżycia społecznego**
    - 23.1. zwroty grzecznościowe i zachowania akceptowane społecznie
    - 23.2. zachowania i wyrażenia nieakceptowane społecznie
    - 23.3. stosunki społeczne
  - 24. Język**
    - 24.1. mówienie
    - 24.2. pisanie
    - 24.3. języki świata
  - 25. Tradycja**
    - 25.1. zwyczaje i obyczaje
    - 25.2. uroczystości i święta
    - 25.3. wierzenia i przesady
    - 25.4. świat dawnych epok i wydarzenia historyczne
  - 26. Religia – kościół**
    - 26.1. wyznania
    - 26.2. sakramenty i obrzędy religijne
    - 26.3. osoby związane z religią i kościołem
    - 26.4. miejsca związane z religią i kościołem
  - 27. Szkolnictwo**
    - 27.1. wychowanie
    - 27.2. nauczanie
    - 27.3. szkoła
    - 27.4. studia
  - 28. Środki masowego przekazu**
    - 28.1. radio
    - 28.2. telewizja
    - 28.3. prasa
    - 28.4. wydawnictwa

29. Biznes

- 29.1. reklama i marketing
- 29.2. przedsiębiorstwa
- 29.3. handel i usługi
- 29.4. własność

30. Finanse

- 30.1. czynności, przedmioty związane z pieniędzmi
- 30.2. waluta
- 30.3. podatki
- 30.4. bankowość
- 30.5. ubezpieczenia
- 30.6. papiery wartościowe i akcje/udziały

V. CZŁOWIEK I TECHNIKA

31. Budownictwo

- 31.1. rodzaje budowli
- 31.2. części budowli
- 31.3. materiały budowlane
- 31.4. czynności związane z budową
- 31.5. osoby związane z budową

32. Komunikacja na odległość

- 32.1. poczta
- 32.2. telefon/telegraf
- 32.3. Internet

33. Narzędzia, urządzenia i maszyny

- 33.1. rodzaje narzędzi, urządzeń i maszyn
- 33.2. budowa narzędzi, urządzeń i maszyn
- 33.3. funkcjonowanie narzędzi, urządzeń i maszyn
- 33.4. komputery/informatyka

34. Przemysł

- 34.1. rodzaje przemysłu
- 34.2. miejsca związane z przemysłem
- 34.3. osoby związane z przemysłem
- 34.4. produkcja
- 34.5. rzemiosło
- 34.6. materiały używane w przemyśle

35. Energia

- 35.1. elektryczność
- 35.2. źródła energii

36. Transport

- 36.1. pojazdy mechaniczne i inne środki transportu lądowego
- 36.2. transport powietrzny
- 36.3. transport wodny

VI. CZŁOWIEK I PRZYRODA

37. Wszechświat

- 37.1. niebo i kosmos
- 37.2. gwiazdy i planety
- 37.3. słońce i księżyc

38. Pogoda

- 38.1. rodzaje klimatu
- 38.2. zjawiska atmosferyczne
- 38.3. warunki atmosferyczne

39. Ziemia

- 39.1. budowa Ziemi
- 39.2. ukształtowanie terenu
- 39.3. zbiorniki wodne
- 39.4. minerały i pierwiastki
- 39.5. gleba
- 39.6. ochrona i zanieczyszczenie środowiska
- 39.7. rolnictwo

40. Świat roślin

- 40.1. budowa i funkcjonowanie roślin
- 40.2. rośliny leśne i łąkowe
- 40.3. rośliny ogrodowe i doniczkowe
- 40.4. rośliny wodne
- 40.5. rośliny uprawne
- 40.6. owoce i warzywa
- 40.7. rośliny egzotyczne
- 40.8. rośliny ozdobne
- 40.9. ogrodnictwo i dbałość o rośliny
- 40.10. drzewa i krzewy

41. Świat zwierząt

- 41.1. budowa i funkcjonowanie organizmów zwierzęcych
- 41.2. zwyczaje i zachowania zwierząt
- 41.3. zwierzęta domowe i hodowlane
- 41.4. zwierzęta leśne
- 41.5. zwierzęta drapieżne
- 41.6. inne zwierzęta lądowe
- 41.7. zwierzęta wodne
- 41.8. ptaki
- 41.9. owady
- 41.10. mikroorganizmy
- 41.11. hodowla i opieka nad zwierzętami

VII. KATEGORIE FIZYCZNE**42. Cechy i właściwości materii**

- 42.1. kolory
- 42.2. kształty
- 42.3. wzory
- 42.4. zapachy
- 42.5. dźwięki
- 42.6. ciężar
- 42.7. temperatura
- 42.8. cechy dotykowe
- 42.9. stan skupienia
- 42.10. wielkość,
- 42.11. ruch i spoczynek
- 42.12. jakość i intensywność

43. Cechy i właściwości przestrzeni

- 43.1. usytuowanie w przestrzeni
- 43.2. kierunek
- 43.3. odległość
- 43.4. ułożenie względem siebie
- 43.5. miary przestrzeni

44. Cechy i właściwości czasu

- 44.1. upływ czasu
- 44.2. częstotliwość
- 44.3. kalendarz i miary czasu

45. Ilość

- 45.1. ogólne określenia ilości
- 45.2. szczegółowe określenia ilości
- 45.3. kolejność

Bibliografia

- Chłopicka M., Fornelski P., 1991, Brak mi słów. Podręcznik do nauczania obcokrajowców słownictwa języka polskiego, red. W. Miodunka, cz. I: Słownictwo tematyczne, Kraków.
- Cygal-Krupa Z., 1990, Podstawowe słownictwo tematyczne języka polskiego (na wybranych przykładach), Kraków.
- Engelking A., Markowski A., Weiss E., 1989, Kwalifikatory w słownikach — próba systematyzacji, *Poradnik Językowy*, z. 5, s. 300–310.
- Gajos M., Gourgaud N.M., 1994, Słownik tematyczny francusko-polski, Warszawa.
- Hatała G., Bielicka M., 1996, Słownik tematyczny języka niemieckiego dla licealistów i studentów, Zielona Góra.
- Jastrzębska-Okoń J., 1999, Słownik tematyczny angielsko-polski, polsko-angielski, Warszawa.

- Kurkiewicz J., 2007, Kwalifikatory w *Wielkim słowniku języka polskiego*, [w:] Nowe studia leksykograficzne, red. P. Żmigrodzki, R. Przybylska, Kraków, s. 29–45.
- Kuryło E., 1993, Kwalifikatory w trzech największych dwudziestowiecznych słownikach języka polskiego, [w:] Wokół słownika współczesnego języka polskiego, red. W. Lubaś, t. 3, Kraków 1993, s. 61–68.
- Markowski A., 1990, Leksyka wspólna różnym odmianom polszczyzny, t. I–II, Warszawa.
- Miodunka W., 1976, Swoistość słownictwa tematycznego, *Język Polski* LXV, s. 180–186.
- 1989, Podstawy leksykologii i leksykografii, Warszawa.
- 2002, Cześć, jak się masz? Podręcznik do nauczania języka polskiego dla początkujących, Kraków.
- Nauka o języku dla polonistów, 2002, red. S. Dubisz, Warszawa.
- Przybylska R., 2007, Z problemów słownikowego opisu łączliwości rzeczownika, [w:] Nowe studia leksykograficzne, red. P. Żmigrodzki, R. Przybylska, Kraków, s. 69–77.
- Remiszewska D.K., 2005, Słownictwo tematyczne w dwudziestowiecznych opracowaniach leksykograficznych, *Poradnik Językowy*, z. 8, s. 37–51.
- Rokicka T., 2007, Status kolokacji w *Wielkim słowniku języka polskiego*, [w:] Nowe studia leksykograficzne, red. P. Żmigrodzki, R. Przybylska, Kraków, s. 79–86.
- Szelc-Mays M., 2004, Nowe słowa — stare rzeczy: podręcznik do nauczania słownictwa języka polskiego: poziomy: podstawowy i średni ogólny, Kraków.
- Tokarski R., 2001, Pole znaczeniowe, [w:] *Współczesny język polski*, red. J. Bartmiński, Lublin, s. 360–364.
- Węgrzynek K., 2007, Związki frazeologiczne w *Wielkim słowniku języka polskiego*, [w:] Nowe studia leksykograficzne, red. P. Żmigrodzki, R. Przybylska, Kraków, s. 87–100.
- Wilson F., 2000, Słownik tematyczny hiszpańsko-polski, Warszawa.
- 2003, Słownik tematyczny rosyjsko-polski, Warszawa.
- Zaśko-Zielińska M., Borkowski I., 1996, Słownik polszczyzny potocznej J. Anusiewicza i J. Skawińskiego na tle polskiego dorobku leksykograficznego, *Poradnik Językowy*, z. 5, s. 35–49.
- Żmigrodzki P., 2005, Wprowadzenie do leksykografii polskiej, Katowice.

Słowniki

- LDOCE — Dictionary of Contemporary English, Longman, wersja elektroniczna.
- SGS — L. Kaczmarek, T. Skubalanka, S. Grabias, Słownik gwary studenckiej, Lublin 1994.
- SPP — J. Anusiewicz, J. Skawiński, Słownik polszczyzny potocznej, Warszawa 1996.
- STJP — M. Kita, E. Polański, Słownik tematyczny języka polskiego, Łódź 2002.